

Opinnäytetyö (AMK)

Teatteri-ilmaisun ohjaaja

2025

Iiris Suvitie

Teatteri-ilmaisun ohjaajan valmiudet kouluvalmentajuuteen

Opinnäytetyö (AMK) | Tiivistelmä

Turun ammattikorkeakoulu

Teatteri-ilmaisun ohjaaja

2025 | 24 sivua

liris Suvitie

Teatteri-ilmaisun ohjaajan valmiudet kouluvalmentajuuteen

Opinnäytetyö sovittaa teatteri-ilmaisun ohjaajan ammattitaitoa kouluvalmentajan käytännön työhön. Tekstissä esitellään kouluvalmentamisen tarkoitusta, työnkuvaa ja tuloksellisuutta. Opinnäytetyö tulee perustelleeksi, miksi teatteri-ilmaisun ohjaajat ovat päteviä kouluvalmentajan tehtävään.

Kouluvalmentamista ja teatteri-ilmaisun ohjaamista lähestytään tekstissä käytännön esimerkein. Mitkä ovat niitä konkreettisia toimia, mitä kouluvalmentaminen ja teatteri-ilmaisun ohjaaminen vaatii? Millaista työtapaa erityisesti teatteri-ilmaisun ohjaaja hyödyntäisi kouluissa tehtävässä työssään?

Pääaineistona on käytetty kouluvalmennusta käsitteleviä artikkeleita. Teatteri-ilmaisun ohjaamisen menetelmiä puolestaan avataan soveltavaa teatteria koskevilla julkaisuilla. Opinnäytetyössä viitataan myös Opetushallituksen kouluyhteisöä käsitteleviin tiedotteisiin. Lopuksi esitellään kouluvalmentaja Panu Varstalan haastattelun tuloksia.

Opinnäytetyö pyrkii vakuuttamaan, miksi moniammatillisuudesta on hyötyä niin koululaisille, koulun henkilökunnalle kuin perheillekin.

Asiasanat:

soveltava draama, kouluyhteisö, oppilashuolto

Bachelor's Thesis | Abstract

Turku University of Applied Sciences

Drama instructor

2025 | 24 pages

liris Suvitie

Drama Instructor's Qualifications for the Role of School Coach

The thesis integrates the professional skills of a drama instructor into the practical work of a school coach. The text outlines the purpose, job description, and the effectiveness of school coaching. Thesis argues why drama instructors are qualified for the role of a school coach.

School coaching and drama instruction are approached through practical examples. What are the concrete actions required in school coaching and drama instruction? What kind of working methods would a drama instructor apply in their work in schools?

The main sources used include articles on school coaching. Methods of drama instruction are explained through publications on applied theatre. The thesis also references bulletins from the Finnish National Agency for Education regarding school communities. At last, it presents findings from an interview with school coach Panu Varstala.

The thesis aims to demonstrate why a multidisciplinary approach benefits not only students, but also school staff and families.

Keywords:

applied drama, school community, school health services

Sisältö

1 Johdanto	4
2 Kouluvalmennus	8
2.1 Sitouttava kouluyhteisö	8
2.2 Kouluvalmentajan käytännön työ	8
2.3 Osana oppilashuoltoa	10
2.4 Kouluvalmentamisen tuloksellisuus	11
2.5 Kelpoisuusehdot	12
3 Teatteri-ilmaisun ohjaaminen	14
3.1 Tutkinnon soveltuvuus	14
3.2 Vahvuudet kouluvalmennuksessa	15
4 Kouluvalmentajan työkaluja	17
4.1 Kaveripenkki	17
4.2 Keholliset harjoitteet	18
4.3 Sosiaalisten taitojen sarjakuvat	18
4.4 Tunneovi	19
4.5 Katsekontakti	19
5 Lopuksi	21
Lähteet	22

1 Johdanto

Lokakuussa 2023 vuosikurssimme vietti syyslomaa. Olimme vastikään käynnistäneet kolmannen lukuvuotemme ja perehtyneet ammatillisen opettajakorkeakoulun tarjoamaan kurssikokonaisuuteen. Opintojaksoa varten olin kuunnellut Uutispodcastin julkaiseman jakson ”Opettajat uupuvat luokkiin – miten inklusion jalosta ajatuksesta tuli säästökeino?” (Yle Uutiset, 17.4.2023). Jaksossa toimittaja Reetta Rönkä haastattelee MOT:in tutkivaa journalistia Satu Miettistä siitä, mistä peruskoulun ongelmat saattavat johtua ja kuinka opetuksen resurssit toteutuvat koulukohtaisesti. Miettinen haastatteli tutkimukseensa kymmentä opettajaa eri puolilta Suomea ja vieraili muun muassa Lappeen alakoulussa, missä aikuisia on keskimääräistä enemmän suhteessa oppilaslukuun.

Jaksossa ilmenee, kuinka kasvaneet oppimisen vaikeudet, neuropsykiatriset oireet sekä mielenterveyden haasteet ovat osa niitä moninaisia syitä, miksi tukea myönnetään peruskouluissa nyt enemmän kuin koskaan aiemmin (3.49, 2023). ”On ihan selkeätä dataa siitä, että lasten ja nuorten masennus ja ahdistuneisuus on lisääntynyt”, Miettinen kertoo viitaten kouluterveyskyselyiden tuloksiin (4.15, 2023). Terveiden ja hyvinvoinnin laitos raportoi vuoden 2023 kouluterveyskyselyn tuloksissa enenevässä määrin juuri ahdistus- ja masennusoireilusta kaikilla kouluasteilla (Tietopaketti lasten ja nuorten mielenterveydestä, Varsinais-Suomen Lastensuojelujärjestöt ry, 11/2023). Viime kädessä kunnat ja koulut päättävät, kuinka koululaisten oireiluun reagoidaan. On pitkälti kunta- ja koulukohtaista, mihin perusopetuksen rahoitusta kohdennetaan ja millä tavoin oppilaitokset järjestävät arkensa (Miettinen, 8.11, 2023). Vaikka kaikilla koululaisilla tulisi olla yhtäläinen oikeus opetukseen ja sen laatuun, vaihtelevat koulunkäynnin olosuhteet alueittain.

Kuunneltuani Miettisen esiintuomia tuloksia olin mennä tolaltani. Aloitin pedagogiset opinnot kattavan teatteri-ilmalaisen ohjaajan tutkinnon valmistuttuani ylioppilaaksi vuonna 2021, vaikka olin yläkoulu- ja lukioajan suunnitellut hakevani

luokanopettajakoulutukseen. Vielä teatteritutkinnon edetessä epäilin valintaani. Lopulta kolmannen lukuvuoden syyslomani takkusi otettuani peruskoulujen tilanteen vakavasti. Seuratessani Röngän ja Miettisen haastattelua koin olleeni miltei kehoitettu keskeyttämään esittävien taiteiden tutkintoni ja pätevöitymään erityisopettajaksi. Jaksossa mainitaan erityisopettajan olevan yksi Suomen korkeimmista työvoimapula-ammateista ja ammattibarometristä katsottaessa paikkoja on auki ympäri Suomen (7.00, 2023). Alaa kuitenkin vaihtamatta ryhdyin selvittämään, miten voisin vaikuttaa peruskouluissa nykyisellä tutkinnollani teatteri-ilmaisun ohjaajana.

Haastattelussa Miettinen arvioi koulujen avustavankin henkilöstön uupuvan nykyolosuhteissa: ”Opettajat ehkä kokee, että ryhmät on liian suuria. Sitten saattaa olla, että uupuu tämmösiä avustavia aikuisia. Tarvittais siis lisää ihmisiä siihen koulun arkeen, aikuisia ihmisiä. - - Sille [opettajalle] tulee eettinen kuorma siitä, että hän ei pysty tekemään sitä työtään riittävän hyvin, ja hänen kätensä ja voimavaransa ei riitä.” (7.18, 2023) Suomalaista koulukriisiä koskeva viesti onkin pysynyt vuosia samana: kouluihin tarvitaan lisää aikuisia. Mutta millaisia osaajia oppilaitoksissa työskentelevät aikuiset voisivat olla? Millaista henkilöstöä ja oppilashuoltoa kouluihin tulisi tässä ajassa lisätä? Kuluneina vuosina opettajien, koulukuraattoreiden, opintopsykologien, koulunkäynninohjaajien ja opinto-ohjaajien työkumppaneiksi on palkattu erityisesti kouluvalmentajia.

Kunnilla on nykyään käytössään oppilaiden kouluun kiinnittymistä ja koululäsnäoloa tukevia henkilöstöresursseja. Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen tekemän selvityksen mukaan kouluissa työskentelee useilla eri nimikkeillä opetusvelvollisuuteen sitomattomia työntekijöitä, jotka edistävät kouluhyvinvointia osana yhteisöllisen opiskeluhuollon toimintaa (”Opetukseen sitomattomat työntekijät”, julkaisija Opetushallitus, 2025). Yhteisöllistä työtä tekevät niin kouluhyvinvointiohjaajat, koulunuorisotyöntekijät, kasvatusohjaajat kuin hyvinvointiohjaajat. Kouluvalmentaja-nimikettä on käytetty yläkäsitteenä, joka kattaa kaikki edellä mainitut ammattinimikkeet.

Tässä opinnäytetyössä esittelen kouluvalmentajan käytännön työtä ja avaan teatteri-ilmaisun ohjaajan ammattitaitoa. Tulen perustelleeksi, miksi teatteri-ilmaisun ohjaajat ovat päteviä työskentelemään koulun moniammatillisessa henkilökunnassa. Aineistonani olen hyödyntänyt Yle Uutisten artikkeleita, soveltavaa teatteria käsitteleviä julkaisuja sekä Opetushallituksen laatimia tiedotteita. Opinnäytetyön lopuksi esittelen haastattelemanani tanssija-koreografi Panu Varstalan harjoitteita, joita on mahdollista soveltaa sekä kouluvalmentajan että teatteri-ilmaisun ohjaajan työssä. Kirjoitukseni tavoitteena on valottaa teatteri-ilmaisun ohjaajan tutkinnon kelpoisuutta vaihtuvilla työsektoreilla.

Seuraava luku käsittelee sitä, mihin tarpeeseen kouluvalmentajan työnkuva on kehitetty ja millaisia vaikutuksia kouluvalmentamisella on arvioitu olevan. Luvun lopussa esitellään kouluvalmentamisen kelpoisuusehtoja, mikä viittaa teatteri-ilmaisun ohjaajan tutkinnon soveltuvuuteen.

2 Kouluvalmennus

2.1 Sitouttava kouluysteisö

”Kouluvalmentaja on opetusvelvollisuuteen sitomaton, helposti lähestyttävä aikuinen, joka toimii koulun toimintaympäristössä. - - Työskentelyn tavoitteena on tukea myönteistä kouluilmapiiriä ja kouluun kiinnittymistä sekä vähentää koulussa olemisen esteitä oppilaslähtöisesti”, tiivistetään Kouluvalmentajatyön käsikirjassa, jonka pilottitoimijat työstivät osana Sitouttava kouluysteistyö -hanketta (”Opetukseen sitomattomat työntekijät”, julkaisija Opetushallitus, 2025). Käsikirja suunniteltiin tueksi opetuksenjärjestäjille, koulun johdolle sekä kouluvalmentajille. Sisällön tavoitteena on selkeyttää kouluissa kohtaavaa hyvinvointityötä tekevien toimintaa, sillä iso osa koulujen henkilökunnasta ei vielä tunne kouluvalmentajan työtä tai sen tavoitteita (Kouluvalmentajatyön käsikirja, Opetushallituksen julkaisu 4.5.2023).

Vuoden 2023 perusopetuslakimuutoksen myötä opetuksen järjestäjän tulee puuttua oppilaiden poissaolojen määrään. Lakimuutos nojaa Sanna Marinin hallituskauden Sitouttava kouluysteistyö -hankkeeseen, jonka tavoitteena on myönteisen toimintakulttuurin rakentaminen kouluissa (”Kouluvalmentajat auttavat oppilasta tulemaan kouluun ja pärjäämään siellä – heitä palkataan nyt lisää, sillä poissaolot halutaan kuriin”, toimittanut Tuomo Mäenpää, Yle Uutiset 7.8.2023). Lakimuutosta linjaten kouluihin on viime vuosina työllistetty erityisesti kouluvalmentajia, jotka pyrkivät sitouttamaan ja kiinnittämään koulunkäyntiin niitä oppilaita, jotka eivät koe kuuluvansa kouluysteistöön.

2.2 Kouluvalmentajan käytännön työ

Helsingin kaupungin julkaisemassa tiedotteessa ”Kouluvalmentaja kuuntelee ja kohtaa oppilaita – koulujen henkilökunta haluaa toimintamallin jatkuvan” (22.4.2021) esitellään kouluvalmentajan käytännön työtä. Kyseessä on alta kymmenen vuotta toiminut työnkuva, jonka keskiössä on osallistava

oppilashuolto. Kouluvalmentaja pyrkii työllään ennaltaehkäisemään niin kiusaamista, koulupudokkuutta, syrjäytymistä kuin yksinjäämistä. Työn keskeisiä tavoitteita ovat oppilaiden avun ja palveluiden piiriin ohjaaminen sekä yhteyden vahvistaminen kodin ja koulun välillä. Yhtä lailla kouluvalmentaja edistää oppilaitoksensa yleistä kouluviihtyvyyttä.

Kouluvalmentaja työskentelee koulupäivän yhteydessä ja on saatavilla kaikille oppilaille. Kouluvalmentamisessa korostuu palvelun matalakynnyksisyys, jotta voitaisiin päästä lähemmäksi avuntarvitsijaa (Kouluvalmentajat yleistyvät kouluissa: ”Tarvitsemme kouluhin eri rooleissa olevia henkilöitä” – OAJ vieroksuu uusien ammattinimikkeiden keksimistä, toimittanut Iina Thomsson, Yle Uutiset 19.8.2019). Juuri saatavilla olo ja se, että kouluvalmentajalla on oppilaille aikaa, mahdollistaa matalan kynnyksen lähestymisen. Onkin laajalti havaittu, että oppilaista on helppo kääntyä kouluvalmentajien puoleen (Mäenpää, Yle Uutiset, 2023).

Kouluvalmentajat tekevät yksilötyötä, koko kouluyhteisöä koskevaa työtä sekä työtä yksittäisissä luokissa tai pienryhmissä. Yksilötyössä kouluvalmentaja etsii keinoja lapsen tai nuoren arjen helpottamiseksi (Thomsson, Yle Uutiset, 2019). Käytännössä tämä voi tarkoittaa arjen hallinnallisten taitojen ohjaamista, tunnetaitojen vahvistamista harjoitteiden avulla tai oppilaan vapaa-ajan harrastusten löytämistä. Lapset ja nuoret kehittävät kaveritaitojaan yhdessä kouluvalmentajan kanssa, mikä ennaltaehkäisee mahdollisia riitaantumisia ja kiusaamistapauksia. Monesti kouluvalmentaja myös ratkoo ristiriitatilanteita oppilaiden välillä (Helsingin kaupunki, 2021).

Nimikkeensä mukaisesti kouluvalmentajat siis valmentavat oppilaita koulunkäynnissä. Vaikka valmentajat ovat opetusvelvollisuuteen sitomattomia, ovat he tarvittaessa myös luokkatiloissa. Jos oppilas ei esimerkiksi pysty olemaan opetuksen aikana luokassa, voi kouluvalmentaja siirtyä oppilaan kanssa käytävälle odottamaan rauhoittumista ja käymään tilannetta läpi. Kouluvalmentajien kaltaisella lisähenkilöstöllä pyritään siihen, että opettajat

voivat keskittyä opettamiseen (Mäenpää, Yle Uutiset, 2023). Moni opettaja kokeekin saaneensa lisää aikaa koko luokan opettamiseen, kun kouluvalmentaja on kyennyt hoitamaan keskeyttäviä tilanteita. Oppilaat puolestaan ovat saaneet kouluvalmentajalta tukea keskittymiseen, käytökseen, kokeiden tekemiseen sekä muuhun koulutyöhön (Helsingin kaupunki, 2021).

Kouluvalmentajien huolehtiessa siitä, että oppilaat oppivat, osallistuvat tunneille ja ovat osa yhteisöä, voi koulun muu henkilökunta keskittyä omiin perustehtäviinsä ("Tuhannet oppilaat jättävät säännöllisesti koulupäiviä väliin – siksi koulut palkkasivat Anni Ruohomaan ja Maria Räsäsen", Yle Uutiset, toimittanut Salla Jantunen 5.8.2024). Opetusalan Ammattijärjestö OAJ:n koulutuspolitiikan johtaja Nina Lahtinen onkin luonnehtinut, ettei opettaja ole sosiaalityöntekijä, psykologi, toimintaterapeutti, poliisi tai terveydenhoitaja, vaikka luokanopettaminen tuntuisi vaativan näitä kaikkia toimia nykyään (Mäenpää, Yle Uutiset, 2023). Mikäli oppilaitoksessa ei ole kouluvalmentajaa, hajaantuvat tehtävät usealle eri työntekijälle. Tällöin ennaltaehkäisevä ja laaja-alainen lähestyminen ei pääse toteutumaan (Helsingin kaupunki, 2021).

2.3 Osana oppilashuoltoa

Jotta oppilaiden haasteet tunnistetaan hyvissä ajoin ja niihin voidaan tarjota ratkaisuja, kouluvalmentaja työskentelee tiiviisti koulun muun henkilöstön kanssa. Kouluvalmentajat seuraavat oppilaitoksen toimintakulttuuria ja tuovat tekemiään havaintoja henkilökunnan tietoon, jotta oppilaita voidaan tukea usealta taholta (Kouluvalmentajatyön käsikirja, 2023). Kouluvalmentajan tulee tunnistaa ikätasoihin, alueisiin sekä aikaan liittyviä ilmiöitä. Valmentaja saattaa työssään havainnoida esimerkiksi yksittäisiä luokkia, joissa ilmenee haasteita. Tällaisissa tilanteissa vaikeudet voivat liittyä muun muassa ryhmän ilmapiiriin tai opettajan ja oppilaiden väliseen vuorovaikutukseen (Helsingin kaupunki, 2021).

Kouluvalmentajan ennaltaehkäisevä työ toteutuu siis yhdessä opettajien, erityisopettajien, luokanvalvojien, koulunkäynninohjaajien, rehtoreiden, opinto-

ohjaajien ja kouluterveydenhoitajien kanssa. Tarpeen vaatiessa työtä laajennetaan myös lastensuojelun tai perhesosiaalityön piiriin (Jantunen, Yle Uutiset, 2024). Kouluvalmennusta määriteltäessä on huomioitu erityisesti koulukuraattorin ja koulupsykologin tehtävät, jotta toimenkuvat täydentyvät niiden yhteistyössä (Helsingin kaupunki, 2021). Kouluvalmennuksesta onkin tullut keskeinen oppilashuollon osa, jonka avulla kodin, koulun ja eri ammattiryhmien yhteydet kohenevat (Mäenpää, Yle Uutiset, 2023).

2.4 Kouluvalmentamisen tuloksellisuus

Kuluneina vuosina kouluvalmentajan työnkuvasta on tehty useita arviointeja, jotta työtä voitaisiin jatkokehittää. Esimerkiksi vuonna 2020 kouluvalmennuksen käytännön toteutumista kommentoivat helsinkiläisten pilottikoulujen henkilökunnat, oppilaat ja kouluvalmentajat ("Kouluvalmentaja kuuntelee ja kohtaa oppilaita – koulujen henkilökunta haluaa toimintamallin jatkuvan", Helsingin kaupunki, 2021). Vastausten perusteella kouluvalmentajan tekemästä työstä hyötyivät monet ja monenlaiset oppilaat, kuten syrjäytymisriskissä olevat, hiljaiset ja vetäytyvät, oireilevat, levottomat sekä he, joilla on suuri tarve aikuiselle. Apua saaneina oppilaina mainittiin ujut ja kaverittomat, toistuvasti alisuoriutuvat, paljon negatiivista palautetta saavat sekä nuoret, joilla on vaikeuksia säädellä tunteitaan tai taipumusta ajautua ristiriitoihin.

Tämän Helsingin kaupungin tekemän arvioinnin mukaan sekä koulujen oppilaat että henkilökunnat tunnistivat kouluvalmentajien tuoneen myönteisiä vaikutuksia koulu yhteisöihin. Kaksi kolmasosa henkilökunnasta koki, että kouluvalmentaja on vahvistanut koululaisten tunnetaitoja, parantanut näiden arjen hallintaa sekä hoitanut oppilaille mielekästä vapaa-ajan tekemistä. Arviointiin haastatellut lapset ja nuoret kertoivat saaneensa kouluvalmentajalta tukea kiusaamiseen, riitoihin, rauhoittumiseen, henkilökohtaisiin huoliin, harrastamiseen sekä yksinäisyyteen. Oppilaat kuvailivat kouluvalmentajan toimintaa seuraavasti:

"Käyttäytyminen helpottuu hänen seurassaan."

”[Kouluvalmentaja on] positiivinen, hauska tehdä jotakin luokassa yhdessä.”

”Olen saanut lisätietoa tunteista.”

”[Kouluvalmentaja on] mukava ja tulen iloiseksi juttelun jälkeen.”

Edellä mainitut nostot ovat varsin konkreettisia ja suoraviivaisia keinoja vaikuttaa kouluviihtyvyyteen. Lapset ja nuoret palaavat mieluiten ympäristöön, jossa kokevat tulevansa kuulluiksi ja kohdatuiksi. Kouluvalmentajan päivittäinen tapa jutella oppilaiden kanssa kiinnittää oppilaita kouluun. Arviointiin vastanneet opettajat pitivätkin erityisen arvokkaana sitä, että kouluvalmentajalla oli aikaa keskustella oppilaiden kanssa. Kouluvalmentaja on aidosti kohtaava aikuinen siinä missä muulla henkilökunnalla ei välttämättä ole aikaa tai joustovaraa. Vastaajat kokivat, että kouluvalmentajan myötä oppilaitoksessa kuultiin oppilaiden näkemyksiä ja oltiin kiinnostuneempia heidän kuulumisistaan.

Oppilaiden mukaan luottamuksen rakentuminen koulun uuteen aikuiseen vie kuitenkin aikaa. Keskeinen osa luottamuksen rakentumisesta on juuri se, että kouluvalmentajalle voi säännöllisesti jakaa mistä tahansa arkisesta, kevyestäkin asiasta. Mikäli vastaisuudessa sattuisi jotain, on luottamussuhde turvalliseen aikuiseen jo olemassa. Kun oppilaat rutinoituvat kertomaan kouluvalmentajalle kuulumisistaan, on heidän mahdollista kertoa myös huolettavista aiheista. Koska luottamuksellisuus on keskeinen osa kouluvalmennusta, ovat koulujen oppilaat ja henkilökunnat toivoneet pysyvyyttä kouluvalmentajaan henkilönä. Henkilökunnan kyselyyn vastanneista 94 prosenttia oli muutoinkin sitä mieltä, että kouluvalmentajan työn tulisi olla pysyvä toimintamuoto.

2.5 Kelpoisuusehdot

Kouluvalmentamisen kelpoisuusehdoksi on määritelty jokin soveltuva korkeakoulututkinto. Tällaisiksi tutkinnoiksi on nimetty muun muassa sosionomin ja yhteisöpedagogin koulutukset. Se, minkä alan ammattilainen valitaan kouluvalmentajan tehtävään, vaihtelee kunnittain ja kouluittain oppilaitoksen tarpeiden mukaisesti. Tyypillisesti opetuksen järjestäjä päättää

kouluvalmentajatyöskentelyn sisällöstä ja toteutumisesta eli siitä, millainen osaaja kouluvalmennuksesta vastaa ja mistä lähtökohdista käsin (Kouluvalmentajatyön käsikirja, 2023).

Kouluvalmentajien taustat vaihtelevat nuorisotyöstä sosiaalipuolen koulutukseen. Näin ollen myös taidepedagogiset korkeakoulututkinnot ovat perusteltavissa työnkuvaan soveltuvaksi tutkinnoksi. Nimittäin oppilaitos, työntekijät, oppilaat sekä perheet hyötyvät siitä, mikäli kouluissa työskentelee eri ammattitaitoisia aikuisia (Mäenpää, Yle Uutiset, 2023). Koko kouluvalmentamisen työnkuva perustuu juuri moniammatilliseen yhteistyöhön, jotta oppimisen monitahoisiin ja monisyisiin haasteisiin voitaisiin vastata. Onkin pidetty tärkeänä, että kouluissa toimii eri rooleissa työskenteleviä aikuisia, jotka ovat irti esimerkiksi opettajan asemasta ja sen sisällään pitämistä kurinpito- ja arviointivelvollisuuksista (Thomsson, Yle Uutiset, 2019).

3 Teatteri-ilmaisun ohjaaminen

Siinä missä kouluvalmentamisen käsite saattaa olla valtaosalle suomalaisista vieras, on sitä myös teatteri-ilmaisun ohjaaminen. Kuten kouluvalmentamisessa, myös teatteri-ilmaisun ohjaajan työnkuva määrittyy aina tekijän mukaan.

Valmistuneet teatteri-ilmaisun ohjaajat työskentelevät muun muassa taiteen perusopetuksen opettajina, yleisötyöntekijöinä, kurssittajina, erityisryhmien ohjaajina sekä yhteisötaiteilijoina. Lisäksi teatteri-ilmaisun ohjaajat työllistyvät teema-, paikka- ja ryhmälähtöisistä hankkeista, jotka toteutuvat tyypillisesti sosiaali- ja terveysalalla tai muissa kunnan palveluissa, kuten varhaiskasvatuksessa tai perusopetuksessa (Paluu TIO-tulevaisuuteen – Soveltavan teatterin synnyt, Marja Louhija, Metropolia Ammattikorkeakoulu, 2015). Monialaisesta teatteri-ilmaisun ohjaajan tutkinnosta valmistuneilla onkin usein laajat toimintamahdollisuudet eri työsektoreille.

3.1 Tutkinnon soveltuvuus

Teatteri-ilmaisun ohjaajan tutkinto perustettiin vuonna 1991 Turussa soveltavan teatterin ammatillistamiseksi. Soveltavalla teatterilla tarkoitetaan niitä esittävän taiteen muotoja ja menetelmiä, joilla pyritään hahmottamaan yksilöihin ja yhteisöihin vaikuttavia tekijöitä (Soveltava ja osallistava teatteri – tutkimusmatka ihmisyyteen, Diakonia-ammattikorkeakoulu, Jaana Taskinen, 20.1.2021). Teatteri-ilmaisun ohjaajat vastaavat yhteisöllisiin ja vuorovaikutuksellisiin tarpeisiin työmenetelminään muun muassa yhteisöteatteri, prosessidraama, tarinateatteri, devising ja teatterikasvatus.

Nelivuotisen tutkinto-ohjelman tavoitteena on yhdistää ohjaajuudesta ja opettajuudesta kaksoisammatti (Louhija, Metropolia Ammattikorkeakoulu, 2015). Näin ollen tutkinto koostuukin kulttuuristaiteellisen sisältönsä lisäksi pedagogisista opintokokonaisuuksista. Ensimmäiset kaksi lukuvuotta opiskellaan kurssipainotteisesti ryhmänohjaamista ja soveltavan teatterin perusteita. Oma

vuosikurssimme ohjasi lukuvuosina 2021-2025 muun muassa prosessidraamaa viidesluokkalaisille, ryhmäyttäviä harjoitteita lähihoitajaopiskelijoille ja forum-teatteria kuudesluokkalaisille. Tutkinnon opettajan pätevyys koostuu ”Opettajan ammattitaidon perusteet” ja ”Tutkiva ja kehittävä opettaja” -kursseista.

Opintojen viimeiset kaksi lukuvuotta keskittyvät opetus- ja työharjoitteluihin. Harjoitteluvalinnoillaan opiskelijat pystyvät painottamaan omaa erikoisalaansa. Itse suoritin opetusharjoitteluni päiväkodissa 6–7-vuotiaiden esikouluryhmässä ja nuorisoteatterissa 6–9-vuotiaiden harrasteryhmässä. Vapaasti valittavissa opinnoissani käsikirjoitin, ohjasin ja esitin sekä lapsille että nuorille suunnattuja näyttämöteoksia. Opintojeni viimeisessä työharjoittelussa toimin neljässä eri yläkoulussa, joissa tutustuin koulunuorisotyön käytäntöön. Merkittävä osa tutkinnostani liittyy lopulta lasten ja nuorten kulttuuriin, opetustehtäviin ja pedagogiikkaan. Tahdoin tutkinnollani suuntautua juuri kouluissa toimimiseen.

Teatteri-ilmaisun ohjaajan ja yhteisöpedagogin tutkinnoissa on nähtävissä kaltaisuuksia. Kummassakin tutkinnossa perehdytään ryhmäyttämisen keinoihin ja vaiheisiin, sekä suunnitellaan ja toteutetaan valituille kohderyhmille ohjattua toimintaa. Kummastakin tutkinnosta valmistuneet jalkautuvat monipuolisiin tehtäviin, jotka vaativat erinomaisia vuorovaikutustaitoja. Mikäli yhteisöpedagogit ovat kelpoisia kouluvalmentajan tehtävään, ovat sitä myös teatteri-ilmaisun ohjaajat.

3.2 Vahvuudet kouluvalmennuksessa

Kouluvalmentaminen ja teatteri-ilmaisun ohjaaminen ovat molemmat ihmissuhdetyötä. Yhtä lailla sekä kouluvalmentajat että teatteri-ilmaisun ohjaajat rohkaisevat itseilmaisuuksiin, tukevat oppimaan oppimista ja auttavat sosiaalisten taitojen kehityksessä.

Teatteri-ilmaisun ohjaajat omaavat kykyä edistää koulun yhteisöllisyyttä järjestämällä välituntitekemistä, teemapäiviä, ryhmäytyksiä, harrastustoimintaa

sekä tunne- ja vuorovaikutustaitotunteja yhdessä muiden toimijoiden kanssa. Jaetussa suunnittelutyössä ja tuntitoteutuksessa teatteri-ilmaisun ohjaajat hyödyntävät omaa erityisosaamistaan. Kouluyhteisöt hyötyisivät esimerkiksi teatteri-ilmaisun ohjaajan projektihallinnallisesta ja osallistavasta työtavasta.

Teatteri-ilmaisun ohjaaja soveltuu osaksi koulun moniammatillista henkilöstöä. Teatteripedagogeiksi valmistuneilla on taito havainnoida vuorovaikutusta, ilmapiiriä, ryhmäilmiöitä ja toimintamalleja. Kouluvalmentajan tehtävässä teatteri-ilmaisun ohjaaja huomioi, että kaikki osapuolet pysyvät mukana, osallistuvat ja tulevat kohdatuiksi. Kouluvalmentajan erityispiirre on tahto kuulla ja kysyä lisää, jutella ja pitää huolta. Tämän piirteen täyttävät myös teatteri-ilmaisun ohjaajat, jotka lähestyvät tekemäänsä työtä omalla persoonallaan.

Kouluterveyskyselyissä on ilmennyt, kuinka oppilaat kaipaavat enemmän aikuisten läsnäoloa. Tähän tarpeeseen kouluvalmentajat ovat vastanneet (Mäenpää, Yle Uutiset, 2023). Teatteri-ilmaisun ohjaajat valmistuvat juuri kohtaamisen ja läsnäolon ammattilaisiksi. Kun itse opetan taiteen perusopetusta, otteeni on ensisijaisesti nuorisotyöllinen: pyrin tunneillani tukemaan, kuulemaan ja sosiaalisesti vahvistamaan oppilaita. Tällöin teatterilliset menetelmät toimivat väylänä oppilaiden ideoiden, kuulumisten, arjen ja hyvinvoinnin esiintuomiseksi. Voisi siis todeta, että teatteriopettamisen ja kouluvalmentamisen tavoitteet ovat lähtökohtaisesti samat.

Helsingin kaupungin tekemässä arvioinnissa kaksi kolmasosaa henkilökunnasta koki, että kouluvalmentajan työllä oli vaikutusta myös työntekijöiden työssä viihtymiseen ja jaksamiseen (Helsingin kaupunki, 2021). Väitän, että myös kouluvalmentava teatteri-ilmaisun ohjaaja toisi työpaikalle positiivisuutta tukemalla koulun myönteistä ja huoltapitävää toimintakulttuuria. Kouluvalmentajat järjestävät yhteisöllisyyttä ja ryhmäytymistä edistäviä toimia, joihin myös opettajat ja koulun muut aikuiset osallistuvat. Teatteri-ilmaisun ohjaaja tarjoisi tilaisuuksia, joissa henkilöstö saisi irtaantua työrooliensa tavanomaisista tehtävistä.

4 Kouluvalmentajan työkaluja

Kouluvalmentajan tulee tuntea käytännön harjoitteita, joita soveltaa tarpeiden mukaan niin yksilötyössä, pienryhmissä, luokkatyöskentelyssä kuin koko kouluyhteisöä koskevassa ohjaustyössä. Haastattelin tanssija-koreografiksi valmistunutta Panu Varstalaa, joka työskentelee kouluvalmentajana kolmessa porvoalaisessa alakoulussa. Seuratessani Varstalan työskentelyä huomasin ohjattujen harjoitteiden olevan varsin kehollisia. Tämä viittaa Varstalan tanssitaiteen koulutukseen, mikä onkin malliesimerkki siitä, kuinka kouluvalmentamisen käytäntö määrittyy aina tekijän ammattitaustan mukaan. Samaa tapaan teatteri-ilmaisun ohjaaja kierrättää osaamistaan työkohtaisesti.

”Kouluvalmentaessa oma osaaminen tulee valjastaa siten, että se palvelee yhteisöä. En mäkään vedä tanssitunteja tanssituntien takia”, Varstala vertaa. Millaisin harjoittein teatteri-ilmaisun ohjaaja lähestyisi kouluissa tehtävää yksilö- ja luokkatyöskentelyä? Seuraavaksi nostan Varstalan viisi käytännön esimerkkiä, jotka soveltuvat kouluvalmentamisen lisäksi teatteri-ilmaisun ohjaamiseen.

4.1 Kaveripenkki

Hamarin koulun oppilaskunta ideoi koulunpihaan kaveripenkin, jolle kuka tahansa kaveria kaipaava lapsi tai aikuinen voi istua tarvittaessa. Alakoululaiset suunnittelivat ja maalasivat Porvoon kaupungilta saadun puistonpenkin, jonka kolmivärisen selkämykseen tekstitettiin ”Kaveripenkki”. Penkin ympärille solmittiin oranssi rusetti, joka juhlallisesti leikattiin penkin avajaispäivänä vappuaattona. Avajaisia vietettiin koko koulun voimin.

Kouluvalmentaja Varstalan mukaan kaveripenkin suunnitteluun, hiomiseen, maalaamiseen ja siirtämiseen osallistui runsas joukko oppilaita ja henkilökuntaa. Kaveripenkillä pyritään mahdollistamaan koulukohtaamisia välituntisin. Lisäksi Varstala kirjoitti ja säesti avajaisissa Kaveripenkille omistetun kappaleen, jota oppilaatkin yhtyivät laulamaan:

Pihalla on penkki yksinään / Värikäs, vähän erikoinen / Jos sulla on joskus olo yksinäinen / Se penkki on sulle avoin ja hieno

4.2 Keholliset harjoitteet

Varstala ohjaa luokille kehollisia aamunavauksia, joissa oppilaat haukottelevat, pitävät suhisevaa ääntä, rullailevat selkää ja avaavat rintakehää. Tarkoituksena on virittäytyä yhteiseen koulupäivään ja tuoda opetuksen yhteyteen liikettä. Ryhmä tekee yksilöharjoituksia yhtäaikaisesti, jolloin oppilaat ovat yhteisen toiminnon äärellä matalakynnyksisesti. Mikäli osa luokkalaisista ei pysty osallistumaan, Varstala kehottaa heitä katsomaan, sillä usein pelkkä liikeratojen seuraaminenkin maadoittaa.

Yksi levollistava, yhdessä tehtävä liike on korkkiruuvi, jossa kädet kiertävät kehoa koko painolla. Liikkeen rauhoittava vaikutus tehoaa jo puolessa minuutissa. Korkkiruuvi helpottaa esimerkiksi levotonta ja ahdistunutta oloa.

Mikäli oppilas on taas kiihtyneessä tilassa, voi aggressiota tasata työntämällä seinää. Seurassa olevan aikuisen sopii tehdä liikettä samanaikaisesti. Tällöin kiihtymys purkautuu seinään, jota on mahdollista työntää kaikin voimin. Toinen vastaava keino on tömistellä jalkoja vasten lattiaa. Kun tunne alkaa väistyä, on mahdollista lopuksi halata.

Varstala ohjaa oppilaille konkreettisia tapoja, joilla vaikuttaa vaikeisiin tunteiloihin. Kun oppilaalla on kokemus siitä, että käytös ja olo helpottuu kouluvalmentajan seurassa yhteisillä harjoituksilla, pystyy lapsi tai nuori kohtaamaan haasteita todennäköisesti vastaisuudessaakin. Varstalasta lapsilla on aikuisia notkeampi kyky ponnahtaa vaikeasta tunnetilasta takaisin kontaktiin.

4.3 Sosiaalisten taitojen sarjakuvat

Opetuksessa on mahdollista hyödyntää sarjakuvia, jotka käsittelevät vaihtuvia sosiaalisia tilanteita. Oppilaiden tulee pohtia, millaisesta tilanteesta sarjakuvassa

on kyse ja mitä tyhjissä puhekuplissa voisi lukea. Sarjakuvien kautta oppilaat tulevat keskustelleeksi yhdessä aikuisten kanssa sosiaalisista taidoista ja niistä tunteista, joita toisinaan nousee vuorovaikutuksessa.

Esimerkiksi Mieli ry:n laatimat sarjakuvat käsittelevät kiusaamista, pelaamista ja turvallista internetin käyttöä ("Sarjakuvia opetukseen ja vanhempainiltoihin", 23.4.2024). Tulkinnat sarjakuvista voidaan jakaa kuvina, kuunnelmina tai näytelminä. Sarjakuvia voi hyödyntää myös vanhempainilloissa, jolloin huoltajat täydentävät sarjakuvat pienryhmissä. Oppilaiden ja vanhempien tulkinnat saattavat olla keskenään eriäviä, mikä avaa yhteistä keskustelua.

4.4 Tunneovi

Alakoululaisten tunnetaitotunneilla harjoitellaan tunteiden tunnistamista ja nimeämistä. Varstala on tutustuttanut 1.-3. luokkalaisia tunnetaitojen pariin leikin, teatterin ja hauskuuden kautta. Tällaisilla tunneilla luokkaan rakennetaan kuvitteellinen taikaovi, josta Varstala astuu vaihtuvalla tunnetilalla. Suurieleinen Varstala näyttelee oppilaille perustunteet, kuten suru, viha, ilo, pelko ja häpeä. Oppilaiden tehtävänä on nimetä Varstalan näyttelämät tunteet ja kertoa, mikä niissä oli tunnistettavaa.

Parhaimmillaan koululaiset innostuvat itsekin astumaan taikaovesta ja näyttelämään valitsemiaan tunnetiloja muille luokkalaisille. Isompien koululaisten kanssa voidaan keskustella lisäksi empatiasta ja siitä, miten voisimme olla asioista eri mieltä haastamatta kuitenkaan riitaa.

4.5 Katsekontakti

Sosiaalisista taidoista puhuttaessa Varstala ohjaa luokalle käytännön esimerkin. Harjoitteessa oppilaat juttelevat vierustoverinsa kanssa aluksi siten, että toisen katse harhautuu muualle. Miltä tuntuu puhua sellaiselle, joka ei kuuntele tai keskity? Seuraavaksi oppilas, joka ei aiemmin kunnioittanut puheenvuoroa, katsookin silmiin ja kuuntelee keskittyneesti. Tämän jälkeen oppilaiden tulee

keskustella havaitsemastaan muutoksesta ja siitä, miksi on tärkeää kuunnella ja tulla kuulluksi.

Vastaavanlaisessa improvisaatioharjoitteessa oppilaat ehdottavat vuorotellen parilleen tekemistä, johon aluksi vastataan joka kerta kieltävästi jollain itsestä paremmalla ehdotuksella, kuten: "Mennäänkö uimaan?" "Ei, vaan mennään kauppaan." "Ei, vaan mennään eläinpuistoon." Seuraavalla kierroksella vain toinen vastaa kieltävästi ja toinen kannustavasti: "Mennään uimaan." "Joo! Ja mennään myös kauppaan." "Ei, vaan mennään eläinpuistoon." Kolmannella kierroksella kumpikin vastaa myönteisesti: "Mennäänkö uimaan?" "Joo! Ja mennään myös kauppaan." "Joo! Ja mennään sitten eläinpuistoon."

Harjoitteen päätyttyä luokka keskustelee yhteisesti siitä, miltä tuntuu neuvotella kaverin kanssa, joka toistuvasti ohittaa omat ehdotukset. Millaisia seurauksia sillä on, kun oma innostuneisuus ja joustamiskyky ei vaikuta parin suhtautumiseen? Entä millaiseksi jaettu ilmapiiri muuttuu silloin, kun molemmat innostuvat toistensa tarjouksista ja vielä yllyttävät niitä? Tällaisilla esimerkeillä on mahdollista pureutua lasten kanssa kaveritaitoihin ja osallisuuden kokemukseen.

5 Lopuksi

Palataan johdannossa esiteltyyn Uutispodcastin jaksoon ”Opettajat uupuvat luokkiin – miten inklusion jalosta ajatuksesta tuli säästökeino?” (Yle Uutiset, 17.4.2023). Jaksossa toimittaja Satu Miettinen kertoo vierailleen Lappeenrannassa sijaitsevassa Lappeen alakoulussa, minne astuessa heti huomaa jonkin olevan poikkeuksellisesti: käytävillä on hiljaista, koululaiset tervehtivät ja henkilöstö vaikuttaa työhönsä sitoutuneelta (12.51, 2023). Työvoimapulan sijaan Lappeen koulussa työskentelee merkittävä määrä luokanopettajia, erityisopettajia ja avustajia, mikä viestii resurssista. Miettinen kertookin havainneensa koululla muun muassa työpariajattelua, jossa luokanopettaja ja koulunkäynninohjaaja työskentelevät yhdessä (13.37, 2023).

Lappeen koulua sopii pitää toimivana esimerkkinä siitä, miten oppimisen laatua ja kouluviihtyvyyttä on onnistuttu nostamaan lisäämällä kelpoista, moniosaavaa henkilökuntaa. Kaupungin tahto ajaa koulujen etua on jalkauttanut riittäviä resursseja Lappeenrannan perusopetukseen (15.10, 2023). Miettisen haastatteleman henkilöstön mukaan paikallisten koulujen tila on haluttu ottaa vakavasti, mikä on johtanut muun muassa siihen, että Lappeenrannan kaupungin kaikki opettajat koulutetaan kohtaamaan oireilevia koululaisia. Täten koulun henkilökunnalle taataan ajantasaisia valmiuksia arjen työhön. Näin ollen kaupunki on tahtonut varmistaa, että opettajilla on kykyä ja voimavaroja.

”On kohtalon kysymys, saavatko kaikki lapset oppia”, Miettinen linjaa (18.18, 2023). Kohtalokkaalta tuntuu sekin, suomme ko kaikkien koululaisten viihtyvän oppilaitoksissa. ”Eikö pikemminkin pitäisi tehdä siitä koulusta sellainen, että kaikki voi siellä opiskella - - ja että lapset voi siellä hyvin ja myös opettajat voi hyvin”, Miettinen painottaa (19.05, 2023). Tämä jos jokin olisi ajassamme keskeistä. Keskittymällä yhteisöllisyyden ja viihtyvyyden edistämiseen teemme oppilaitoksista terveempiä ympäristöjä. Koulun moniammatillisesta henkilöstöstä ei tule tinkiä, mikäli tahdomme koulu yhteisöjemme voivan hyvin.

Lähteet

Helsingin kaupunki, 22.4.2021: ”Kouluvalmentaja kuuntelee ja kohtaa oppilaita – koulujen henkilökunta haluaa toimintamallin jatkuvan” [Kouluvalmentaja kuuntelee ja kohtaa oppilaita – koulujen henkilökunta haluaa toimintamallin jatkuvan | Helsingin kaupunki](#)

Jantunen Salla, Yle Uutiset, 5.8.2024: ”Tuhannet oppilaat jättävät säännöllisesti koulupäiviä väliin – siksi koulut palkkasivat Anni Ruohomaan ja Maria Räsäsen” [Tuhannet oppilaat jättävät säännöllisesti koulupäiviä väliin – siksi koulut palkkasivat Anni Ruohomaan ja Maria Räsäsen | Poliitikka | Yle](#)

Louhija Marja, Metropolia Ammattikorkeakoulu, 2015: ”Paluu TIO-tulevaisuuteen – Soveltavan teatterin synnyt” [paluutiotelevaisuuteen_marjalouhija.pdf](#)

Mieli ry, ”Sarjakuvia opetukseen ja vanhempainiltoihin”, 23.4.2024: [Sarjakuvia opetukseen ja vanhempainiltoihin - MIELI ry](#)

Mäenpää Tuomo, Yle Uutiset, 7.8.2023: ”Kouluvalmentajat auttavat oppilasta tulemaan kouluun ja pärjäämään siellä – heitä palkataan nyt lisää, sillä poissaolot halutaan kuriin” [Kouluvalmentajat auttavat oppilasta tulemaan kouluun ja pärjäämään siellä – heitä palkataan nyt lisää, sillä poissaolot halutaan kuriin | Etelä-Pohjanmaa | Yle](#)

Opetushallitus, Kouluvalmentajatyön käsikirja, 4.5.2023 [Kouluvalmentajatyön käsikirja | PDF to Flipbook](#)

Opetushallitus, Opetukseen sitomattomat työntekijät, 2025 [Opetukseen sitomattomat työntekijät | Opetushallitus](#)

Rönkä Reetta, Miettinen Satu. Yle Areena, Uutispodcast, 17.4.2023: "Opettajat uupuvat luokkiin – miten inklusion jalosta ajatuksesta tuli säästökeino?"

https://areena.yle.fi/1-65305880?utm_medium=social&utm_campaign=areena-web-share&utm_source=copy-link-share

Taskinen Jaana, Diakonia-ammattikorkeakoulu, 20.1.2021: "Soveltava ja osallistava teatteri – tutkimusmatka ihmisyyteen"

<https://tulenaahdyksi.diak.fi/2021/01/20/soveltava-ja-osallistava-teatteri-tutkimusmatka-ihmisyyteen/>

Thomsson Iina, Yle Uutiset, 19.8.2019: "Kouluvalmentajat yleistyvät kouluissa: "Tarvitsemme kouluihin eri rooleissa olevia henkilöitä" – OAJ vieroksuu uusien ammattinimikkeiden keksimistä" [Kouluvalmentajat yleistyvät kouluissa:](#)

["Tarvitsemme kouluihin eri rooleissa olevia henkilöitä" – OAJ vieroksuu uusien ammattinimikkeiden keksimistä | Yle](#)

Varsinais-Suomen lastensuojelujärjestöt ry, 11/2023: "Tietopaketti lasten ja nuorten mielenterveydestä" [https://vslj.fi/app/uploads/2023/11/Tietopaketti-](https://vslj.fi/app/uploads/2023/11/Tietopaketti-lasten-ja-nuorten-mielenterveydesta.pdf)

[lasten-ja-nuorten-mielenterveydesta.pdf](https://vslj.fi/app/uploads/2023/11/Tietopaketti-lasten-ja-nuorten-mielenterveydesta.pdf)

Varstala Panu, haastattelu kouluvalmentajan työstä joulukuussa 2024

